УДК 69.003:316.77:658

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.63-11>

Грицьков Є.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування
*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

Grytskov Evgen

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Entrepreneurship and Business Administration
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Грицьков Є.В. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств. Визначено, що особливого значення набувають формування та використання корпоративної соціальної відповідальності як важливого чинника створення соціально орієнтованої економіки, яка є сучасним трендом протидії негативним явищам, впливу пандемії COVID-19. Для забезпечення стратегічних контурів розвитку корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств запропоновано застосування сучасного інструментарію геоінформаційних систем, який дає змогу побудувати моніторингові карти зміни КСВ, ураховуючи просторові аспекти функціонування підприємств. Запропоновано застосування організаційно-економічного механізму формування та використання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств, який дає змогу визначити організаційні й економічні напрями її розвитку як важливих чинників створення стратегічних контурів.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, будівельні підприємства, розвиток, чинники, організаційно-економічний механізм.

Грицьков Е.В. Развитие корпоративной социальной ответственности строительных компаний. Определено, что особое значение приобретают формирование и использование корпоративной социальной ответственности как важного фактора создания социально ориентированной экономики, которая является современным трендом противодействия негативным явлениям, влиянию пандемии COVID-19. Для обеспечения стратегических контуров развития корпоративной социальной ответственности строительных компаний предложено применение современного инструментария геоинформационных систем, который позволяет построить мониторинговые карты изменения КСО, учитывая пространственные аспекты функционирования предприятий. Предложено применение организационно-экономического механизма

формирования и использования корпоративной социальной ответственности строительных компаний, который дает возможность определить организационные и экономические направления ее развития как важных факторов создания стратегических контуров.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, строительные предприятия, развитие, факторы, организационно-экономический механизм.

Grytskov Evgen. Development of corporate social responsibility of construction enterprises. It is determined that the formation of and acquires special significance use of corporate social responsibility as important factor in creating a socially oriented economy that is modern trend of counteraction to negative phenomena, impact of pandemic COVID-19. Achieved the purpose of the study to determine the directions of corporate development social responsibility of construction companies. Tasks solved of the presented research: definition of directions and features implementation of corporate social responsibility of construction enterprises; characteristics of strategic contours of corporate development social responsibility; determining the directions of level growth the effectiveness of corporate social responsibility construction companies. For the development of corporate social responsibility are proposed stages of economic and mathematical modeling: the formation of information-analytical support based on quantitative and qualitative indicators that determine the corporate social responsibility of enterprises; construction systems of indicators for assessing corporate social responsibility; assessment of the generalizing factor of the level of formation and use corporate social responsibility of enterprises; determining the degree the influence of factors on the generalized indicator of formation and use corporate social responsibility based on correlation coefficients and determination; assessment of economic and mathematical adequacy criteria models; interpretation of the obtained results. The results of the assessment of the integrated indicator of formation are presented and the use of corporate social responsibility for construction enterprises, which created a quantitative basis for the adoption of reasonable management decisions. To ensure the strategic contours of corporate development social responsibility of construction companies is proposed application of modern tools of geographic information systems, which allows you to build monitoring maps of CSR changes, taking into account spatial aspects of enterprise functioning. The application of organizational and economic mechanism is offered formation and use of corporate social responsibility construction companies, which allows you to determine the organizational and economic directions of its development as important factors of creation strategic contours.

Key words: corporate social responsibility, construction enterprises, development, factors, organizational and economic mechanism.

Постановка проблеми. Гальмування розвитку вітчизняних підприємств негативно впливає на рівень життєдіяльності населення України. Зокрема, відбувається скорочення рівня їхнього життя, зниження реальної заробітної плати, зайнятості, спостерігається відтік працездатного населення за кордон. Будівельні підприємства є індикатором розвитку економіки країни. На цих підприємствах відбувається гальмування зростання або стагнація основних показників діяльності: обсягів виробництва та реалізації будівельної продукції, виробничо-господарського потенціалу. У таких умовах особливе значення має застосування сучасного інструментарію, що забезпечує розвиток будівельних підприємств. У цьому контексті особливого значення набувають формування та використання корпоративної соціальної відповідальності як важливого чинника створення соціально орієнтованої економіки, яка є сучасним трендом протидії негативним явищам, впливу пандемії COVID-19. Таким чином, тема дослідження є актуальною і має велике значення для розвитку будівельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування корпоративної соціальної відповідальності, особливості її реалізації на підприємствах і організаціях представлено у роботах [1–9]. Зокрема, Н. Водницька [1] та М. Мишковська [2] фокусують увагу на забезпеченні взаємодії зі стейкхолдерами під час формування та реалізації корпоративної соціальної відповідальності підприємствами. На функціональних напрямках забезпечення корпоративної соціальної відповідальності

зосереджено увагу В. Панченко [3] та А. Колота [4]. У роботах [6–9] визначено напрями управління корпоративною соціальною відповідальністю, виокремлено особливості її використання на підприємствах для створення підґрунтя для забезпечення їх розвитку.

Проте на недостатньому рівні вирішуються завдання щодо забезпечення розвитку корпоративної соціальної відповідальності на будівельних підприємствах.

Формулювання завдання дослідження. Метою дослідження є визначення напрямів розвитку корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств.

Завданнями представленого дослідження є:

- визначення напрямів та особливостей здійснення корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств;
- характеристика стратегічних контурів розвитку корпоративної соціальної відповідальності;
- визначення напрямів зростання рівня ефективності застосування корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Напрями здійснення корпоративної соціальної відповідальності здійснюються через призму індексів оцінки:

- стійкості Доу Джонса (Dow Jones Sustainability Index): оцінюються критерії соціальної активності й екологічної діяльності;
- FTSE4Good: індекс формується на основі фінансових, соціальних та екологічних показників компаній;

– корпоративної доброчесності (Corporate Philanthropy Index): визначаються показники корпоративного розвитку компаній;

– соціального забезпечення компаній, визначеного за методом Лондонської групи порівняльного аналізу (London Benchmarking Group).

У практиці вітчизняних компаній визначаються індекси, що характеризують рівень та напрями застосування корпоративної соціальної відповідальності, враховуючи рівень та особливості взаємодії зі стейкхолдерами [10].

Індексний метод застосовується для оцінки показників корпоративної соціальної відповідальності на основі інструментів SPACE [11].

У контексті формування та реалізації корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств формується кількісна основа для прийняття управлінських рішень через призму застосування методів економіко-математичного моделювання, що реалізуються шляхом застосування відповідних етапів: формування інформаційно-аналітичного забезпечення на основі кількісних і якісних показників, що визначають корпоративну соціальну відповідальність підприємств; побудова системи показників оцінки корпоративної соціальної відповідальності; оцінка узагальнюючого чинника рівня формування та використання корпоративної соціальної відповідальності підприємств; визначення ступеня впливу чинників на узагальнюючий показник формування та використання корпоративної соціальної відповідальності на основі коефіцієнтів кореляції та детермінації; оцінка критеріїв адекватності економіко-математичної моделі; інтерпретація отриманих результатів.

До особливостей формування та використання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств належать організаційно-економічні аспекти її реалізації, що здійснюються через відповідний механізм. Він визначається як система соціальних, корпоративних, етичних, нормативно-правових, економічних чинників, взаємодія яких здійснюється на основі застосування методів і моделей, спрямованих на формування кількісного підґрунтя прийняття ефективних управлінських рішень для забезпечення розвитку будівельних підприємств.

Слід зазначити, що на формування та використання корпоративної соціальної відповідальності здійснюють вплив показники фінансового стану будівельних підприємств.

На основі визначення показників фінансового стану досліджених будівельних підприємств визначено, що лише на одному підприємстві (АТ «Трест «Житлобуд-1») спостерігається зміцнення фінансового стану за рахунок збільшення коефіцієнтів рентабельності реалізації продукції (робіт, послуг), рентабельності витрат, фінансової автономії, оборотності активів, загальної ліквідності. На ТДВ «Житлобуд-2» за досліджуваній період спостерігається зростання результативності діяльності за зниження ефективності діяльності, фінансової автономії та ліквідності. Подібна тенденція спостерігається у ПАТ «Сумбуд». У ТОВ «БК «ІНТЕРГАЛ-БУД» відбувається зростання результативності діяльності та загальної ліквідності за зниження фінансової автономії й оборотності активів. На інших будівельних підприємствах спостеріга-

ється зниження рівня фінансового стану. Це свідчить про необхідність застосування сучасних підходів до забезпечення протидії негативним явищам, зокрема у контексті формування та використання корпоративної соціальної відповідальності.

Визначаються чинники, що впливають на формування та використання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств: формування та використання корпоративної та ділової етики; напрями й особливості застосування нормативно-правового забезпечення; формування та реалізація взаємодії стейкхолдерів; їх види; показники фінансового стану; напрями та особливості функціонування будівельних підприємств.

На основі визначених чинників формування та використання корпоративної соціальної відповідальності визначено її рівень за дослідженими будівельними підприємствами: АТ «Трест «Житлобуд-1» – 3,684; ТДВ «Житлобуд-2» – 3,048; ПАТ «КДБК» – 2,654; ПрАТ «ХК «Київміськбуд» – 3,106; ТОВ «ЕКО-ДІМ» – 3,527; ТОВ «БК «ІНТЕРГАЛ-БУД» – 2,878; ПрАТ «Прикарпатбуд» – 3,34; ПАТ «Сумбуд» – 3,029.

У результаті дослідження визначено, що найбільше значення інтегрального показника формування та використання КСВ спостерігалось в АТ «Трест «Житлобуд-1», ТОВ «ЕКО-ДІМ», ПрАТ «Прикарпатбуд». На всіх досліджуваних будівельних підприємствах спостерігається несуттєвий рівень реалізації напрямів формування та використання корпоративної та ділової етики у системі оцінки корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств, формування та використання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств, враховуючи напрями та особливості застосування нормативно-правового забезпечення, несуттєвий рівень впливу корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств на формування та реалізацію взаємодії стейкхолдерів, несуттєвий рівень фінансового стану. Це потребує розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо зростання ефективності формування та використання корпоративної соціальної відповідальності на будівельних підприємствах на основі запропонованої стратегії.

Стратегічними контурами розвитку корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств є: забезпечення достовірності й повноти інформаційно-аналітичного забезпечення щодо формування та використання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств; зростання ефективності формування та використання корпоративної та ділової етики; забезпечення застосування нормативно-правового забезпечення, враховуючи сучасні умови господарювання; зростання ефективності формування та реалізація взаємодії стейкхолдерів; зміцнення фінансового стану; визначення напрямів та особливостей функціонування будівельних підприємств для забезпечення взаємодії стейкхолдерів.

Сформовано кількісне підґрунтя щодо застосування локальних стратегій формування та використання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств: антикризова – від 0 до 2; пасивна – 2,01–4; зростання – 4,01–6; реактивна – 6,01–8; розвитку – 8,01–10 і більше.

Зростання ефективності формування та використання корпоративної соціальної відповідальності буді-

Таблиця 1

Результати оцінки показника розвитку будівельних підприємств, відн. од. (розроблено автором)

Назва будівельних підприємств	Роки					
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
АТ «Трест «Житлобуд-1»	0,477	1,015	2,036	0,326	0,083	67,552
ТДВ «Житлобуд-2»	1,238	2,946	0,614	0,221	0,44	0,299
ПАТ «КДБК»	0,633	0,3	1,938	0,437	2,419	1,491
ПрАТ «ХК «Київміськбуд»	0,212	1,032	0,372	0,388	0,402	0,38
ТОВ «ЕКО-ДИМ»	211,934	0,0001	265,541	0,633	0,103	20,163
ТОВ «БК «ІНТЕР-ГАЛБУД»	-	0,372	4,699	0,024	0,696	0,248
ПрАТ «Прикарпатбуд»	0,557	0,489	0,4	0,385	1,799	0,949
ПАТ «Сумбуд»	0,008	0,07	321,858	0,041	1,288	0,557

вельних підприємств здійснюється у розрізі їх розвитку як перманентного процесу переходу від одного стану до іншого, більш якісного стану, що дає змогу підвищити результативність та ефективність діяльності, зміцнити виробничо-господарський потенціал.

Запропоновано модель оцінки розвитку будівельних підприємств:

$$I_{RBP} = \frac{GR'}{GR} \times K_{BP}, \quad (1)$$

де I_{RBP} – інтегральний показник розвитку будівельних підприємств, відн. од.;

– GR' – сума грошових коштів, отриманих у результаті виробничо-господарського процесу будівельними підприємствами, тис грн;

– GR – сума грошових коштів, які вкладені у виробничо-господарський процес будівельних підприємств, тис грн;

– K_{BP} – коефіцієнт, що враховує особливості функціонування будівельних підприємств, відн. од.

Результати оцінки показника розвитку будівельних підприємств представлено в табл. 1.

Висновки. Таким чином, у результаті оцінки інтегральних показників розвитку будівельних підприємств визначено, що у більшості досліджених періодів спостерігаються низький рівень розвитку. На ПАТ «Трест «Житлобуд-1» лише у 2017 р. визначено абсолютний рівень розвитку. Аналогічні тенденції спостерігаються на ТОВ «ЕКО-ДИМ» у 2013 р., 2015 р., 2018 р., на ПАТ «Сумбуд» – у 2015 р. Відбувається гальмування тенденцій розвитку на будівельних підприємствах, що потребує застосування сучасного інструментарію, зокрема напрямів формування та використання корпоративної соціальної відповідальності.

Установлено, що для забезпечення розвитку на більшості будівельних підприємств необхідно забезпечити зростання інтегрального чинника формування та використання корпоративної соціальної відповідальності на 1% (АТ «Трест «Житлобуд-1», ТДВ «Житлобуд-2», ПАТ «КДБК», ПрАТ «ХК «Київміськбуд», ТОВ «БК «ІНТЕРГАЛ-БУД», «ПрАТ «Прикарпатбуд», ПАТ «Сумбуд»). Лише на ТОВ «ЕКО-ДИМ» у першому

році за зростання інтегрального чинника формування та використання корпоративної соціальної відповідальності від 1% до 100% знижується інтегральний показник розвитку. У другому – будівельні підприємства демонструють збільшення інтегрального показника розвитку залежно від зростання інтегрального чинника формування та використання корпоративної соціальної відповідальності. У третьому році на більшості будівельних підприємств відбувалося зростання інтегрального показника їх розвитку, крім ТОВ «ЕКО-ДИМ» та ПАТ «Сумбуд». У четвертому році на всіх будівельних підприємствах може відбуватися зростання інтегрального показника розвитку. Аналогічна ситуація може спостерігатися у п'ятому році. У шостому році не буде забезпечено розвиток на АТ «Трест «Житлобуд-1» за зростання інтегрального чинника формування та використання корпоративної соціальної відповідальності від 1% до 100%.

За рахунок зростання напрямів формування й використання корпоративної соціальної відповідальності на 150–1000% у перший рік за зростання КСВ у встановленому діапазоні на всіх будівельних підприємствах, окрім ТОВ «ЕКО-ДИМ», спостерігається збільшення індексу їх розвитку. У другому, четвертому, п'ятому, шостому роках на всіх будівельних підприємствах може бути забезпечено їх розвиток. Лише у третьому році на ТОВ «ЕКО-ДИМ» та ПАТ «Сумбуд» можуть відбуватися процеси уповільнення напрямів формування й реалізації розвитку представлених будівельних підприємств.

Для забезпечення стратегічних контурів розвитку корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств запропоновано застосування сучасного інструментарію геоінформаційних систем, який дає змогу побудувати моніторингові карти зміни КСВ, ураховуючи просторові аспекти функціонування підприємств.

Запропоновано застосування організаційно-економічного механізму формування та використання корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств, який дає змогу визначити організаційні й економічні напрями її розвитку як важливих чинників створення стратегічних контурів.

Список використаних джерел:

1. Водницька Н.В. Управління трудовою сферою промислового підприємства з урахуванням соціальної відповідальності бізнесу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2008. 20 с.
2. Мишківська О.П. Поінформованість підприємців Львівщини про соціальну відповідальність бізнесу. *Вісник Львівського університету. Серія «Соціологія»*. 2013. Вип. 7. С. 195–202.

3. Панченко В.П. Соціальна відповідальність бізнесу як складова євроінтеграції України. *Міжнародна економіка: інтеграція науки та практики*. Київ : НТУУ «КПІ», 2011. 220 с.
4. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. А.М. Колота. Київ : КНЕУ, 2012. С. 56–59.
5. Черних О.В. Управління соціальною відповідальністю на великих підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Донецьк, 2012. 26 с.
6. Ярова В.В. Категорія «соціальна відповідальність»: теоретичні джерела, еволюція підходів до визначення, практика розвитку. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2013. № 4. С. 63–69.
7. Drucker P.F. Management: tasks, responsibilities, practices. N.-Y. : Harper&Row, 1994. 840 p.
8. Steurer R., Langer M., Konrad A., Martinuzzi A. Corporations, stakeholders and sustainable development I: A theoretical exploration of business-society relations. *Journal of Business Ethics*. 2005. Vol. 61. № 3. P. 263–281.
9. Van Marrewijk M. Concepts and definitions of csr and corporate sustainability: between agency and communion. *Journal of Business Ethics*. 2003. Vol. 44. № 2/3. P. 95–105.
10. Офіційний сайт Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». URL: <http://csr-ukraine.org/> (дата звернення: 20.02.2021).
11. Лепихина Т.П., Мохова Е.Г. Формирование социальной политики фирмы на основе расчёта индекса её социальной ответственности. *Вестник Пермского национального исследовательского политехнического университета. Серия «Социально-экономические науки»*. 2012. № 13(37). С. 113–127.

References:

1. Vodnytska N.V. (2008) Upravlinnia trudovoïu sferoïu promyslovoho pidpriemstva z urakhuvanniam sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu [Management of the labor sphere of an industrial enterprise taking into account the social responsibility of business] (PhD Thesis), Kharkiv.
2. Myshkovska O.P. (2013) Poinformovanist pidpriemstiv Lvivshchyny pro sotsialnu vidpovidalnist biznesu [Awareness of entrepreneurs of Lviv region about social responsibility of business]. *Visnyk Lvivskoho universytetu, Ser. «Sotsiologhiia»*, vol. 7, pp. 195–202.
3. Panchenko V.P. (2011) Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak skladova yevrointehratsii Ukrainy [Social responsibility of business as a component of Ukraine's European integration]. *Mizhnarodna ekonomika: intehratsiia nauky ta praktyky*. Kyiv: NTUU «KPI», 220 p.
4. Kolot A.M. (2012) Sotsialna vidpovidalnist: teoriia i praktyka rozvytku [Social responsibility: theory and practice of development]. Kyiv: KNEU, pp. 56–59.
5. Chernykh O.V. (2012) Upravlinnia sotsialnoïu vidpovidalnistiu na velykykh pidpriemstvakh [Management of social responsibility at large enterprises] (PhD Thesis), Donetsk.
6. Yarova V.V. (2013) Katehoriia «sotsialna vidpovidalnist»: teoretychni dzherela, evoliutsiia pidkhodiv do vyznachennia, praktyka rozvytku [Category «social responsibility»: theoretical sources, the evolution of approaches to definition, development practice]. *Visnyk Akademii pratsi i sotsialnykh vidnosyn Federatsii profspilok Ukrainy*, no. 4, pp. 63–69.
7. Drucker P.F. (1994) Management: tasks, responsibilities, practices. N.-Y.: Harper&Row.
8. Steurer R., Langer M., Konrad A., Martinuzzi A. (2005) Corporations, stakeholders and sustainable development I: A theoretical exploration of business-society relations. *Journal of Business Ethics*, vol. 61, no. 3, pp. 263–281.
9. Van Marrewijk M. (2003) Concepts and definitions of csr and corporate sustainability: between agency and communion. *Journal of Business Ethics*, vol. 44, no. 2/3, pp. 95–105.
10. Ofitsiinyi sait Tsentru «Rozvytok korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti» [Official site of the Center for the Development of Corporate Social Responsibility]. Available at: <http://csr-ukraine.org/> (accessed 20 February 2021).
11. Lepikhina T.P., Mokhova E.G. (2012) Formirovaniye sotsialnoy politiki firmy na osnove rascheta indeksa eye sotsialnoy otvetstvennosti [Formation of the company's social policy based on the calculation of its social responsibility index]. *Vestnik Permskogo natsionalnogo issledovatel'skogo politekhnicheskogo universiteta. Seriya «Sotsialno-ekonomicheskiye nauki»*, no. 13(37), pp. 113–127.